

יד ושם

המשרד לאזרחים ותיקים

"לדורות" סיפוריהם של ניצולי השואה החיים בישראל

שאלון לרישום קורות ניצולי השואה

איסוף סיפוריהם של ניצולי השואה הוא אחד המרכיבים החשובים ביותר בשימור הזיכרון ובהנחלתו לדורות הבאים. לכן, המידע על קורותיהם של הניצולים חיוני מאוד לחוקרים ולבני הדורות הבאים. בעזרת מידע זה אפשר יהיה להכיר את הסיפורים הפרטיים המרכיבים את התמונה הרחבה של תקופת השואה. לסיפור האישי שלכם יש חשיבות לאומית, מחקרית וחינוכית. אוסף הסיפורים מפורסם באתר אינטרנט מיוחד שכתובתו www.ledorot.gov.il

שם משפחה ושם פרטי כיום

שם משפחה: שילה	שם פרטי: בנימין
-----------------------	------------------------

פרטים אישיים לפני השואה ובתקופתה
במידה והשאלה אינה נוגעת אלייך, אין צורך לענות עליה

שם משפחה איתו נולדתי: שולמן		בלועזית Schulman
שם פרטי איתו נולדתי: בנימין	בלועזית Benjamin	מין: זכר שנת לידה: 18/7/1932
עיר לידה: יאסי	בלועזית Iasi	ארץ לידה: רומניה
שם פרטי ושם משפחה של האב: משה שולמן		שם פרטי ושם נעורים של האם: חיה שולמן סולומן
מקום מגורים קבוע לפני המלחמה: ואסלוי	בלועזית Vaslui	ארץ המגורים: רומניה
השכלה/תואר אקדמי לפני המלחמה: בי"ס יסודי.	מקצוע לפני המלחמה: תלמיד.	חבר בארגון או בתנועה: גורדוניה (אחרי המלחמה)
מקומות מגורים בתקופת המלחמה: ואסלוי		
במידה והיית בגטו, ציין את שמו		
במידה והיית במחנה עבודה או מחנה ריכוז, ציין את שמו		
המקום בו נודע לך כי הנך אדם חופשי: ואסלוי		תאריך השחרור: 23.08.44
במידה והיית במחנה עקורים ציין את שמו (מחנות פליטים שהוקמו לאחר המלחמה בעיקר באוסטריה, גרמניה ואיטליה)		ציין מקום אליו חזרת לאחר השחרור
במידה והיית במחנות מעצר בקפריסין, ציין ממתי עד מתי: למשך חודשיים בשנת 47. 4.10.47-17.12.47		שנת עליה: 1947 במידה ועלית באנייה, ציין את שמה "מדינת היהודים"

קורותיך לפני המלחמה

גדלתי בבית יהודי דתי, בגיל 4 למדתי ב"חדר" (לפני שנכנסתי לבית הספר). היות שכנראה שהייתי תלמיד טוב, היה לי אחר כך מורה פרטי ללימודי דת בבית, כי ה"חדר" לא סיפק אותי. סבי היה שוחט וחזן, אבי היה שכן, שעבד בבית המלאכה שלו, ואמי הייתה עקרת בית. הייתה לי אחות גדולה, ואח קטן.

בעיר ואסלוי היו לי חברים רבים מבית הספר איתם הייתי משחק, שעם חלקם אני עדיין בקשר. זכור לי במיוחד ילד אחד שהיה שכן שלי והתחברתי איתו, אשר כמעט הסיט אותי מדרך הישר. סיפור זה התרחש בחג הפסח, בחג זה היה נהוג שקונים לילדים בגדים חדשים, אז היה לי סוודר חדש. אותו הילד ואני, הלכנו לנהר שעבר דרך לעיר (מה שאסור היה לנו) וראינו שאחרי המים העמוקים שנסוגו נשאר משטח חלק מבריק, בצבע חום בהיר, ורצינו לראות מה זה. ברגע שנכנסנו- שקענו, בקושי הצלחנו לצאת. הסיפור השני התרחש כמה שבועות אחרי, זה היה כבר לפנות ערב, היינו בדרך הביתה ועברנו ליד בית מרזח, שיצא ממנו איכר שיכור שהתחיל לקלל. שאלנו אותו מה קרה והוא אמר שאיבד מטבע כסף של חמישים ל"י, שבזמנו היה נחשב הרבה כסף. פנס לא היה, אז עזרנו לו לחפש, אך לא מצאנו שום דבר. בסופו של יום האיכר נסע הביתה, ואנחנו החלטנו שהשכם בבוקר כשמתחיל להיות אור נחזור ונחפש (כמובן שזה היה רעיון שלו). בבוקר באמת מצאנו את המטבע, ובא לחברי רעיון, שנלך לקונדיטוריה הכי טובה בעיר, נאכל גלידה ועוגות עד כמה שאנחנו יכולים, וכך עשינו. מכיוון ונשאר כסף, קיבלנו כל אחד קופסא מלאת עוגות, איתה חזרנו הביתה, מה שגרם לי לספר לאמא, אמא סיפרה זאת לאבא ואני קיבלתי כמובן את העונש הגופני שהגיע לי, ולמעשה מאז הסיפור הזה ניתקתי עמו כל קשר.

לפני המלחמה היינו עושים את סדר הפסח אצל סבא כל המשפחה, כמובן שאנחנו היינו ילדים קטנים ולא הצלחנו להישאר ערים לראות את אליהו הנביא נכנס ושותה מכוס אליהו. אבל מאז אותם ימים, כשאני כבר הייתי בעל משפחה, ערכתי כל שנה את סדר הפסח כמו שראיתי אצל סבא. אפילו ניסיתי לעשות את יין הקידוש לפסח כפי שהוא עשה אותו, מענבים, שאחרי חגי הסתיו הוא היה מכניס לתוך בקבוק ענקי של לפחות עשרה ליטרים, עם סוכר, וזה היה מונח בבית ונוצר יין עם טעם מיוחד. עשיתי את זה פעם אחת, לא הצלחתי להכין בדיוק אותו דבר. בנוסף, זכורים לי מהילדות כמה מאכלים מיוחדים; היה את מוכר הכעכים שהיה צועק "כערים טריים, כעכים טריים!", או שהיה עובר אדם עם תפוחים משומרים מוחמצים בתוך שני דליים, בשבילנו זה היה מעדן. היה גם את איש הגלידה, שהיה נוסע עם העגלה שלו. אלה דברים שנשארו בזיכרון, שכמובן בזמן המלחמה דברים אלו נעדרו.

אבא היה מתקן שעונים והרבה פעמים קיבל תשלום בצורה של מצרכים כמו קמח, או קופסת סרדינים ולחם צבאי מחיילים רומנים, לחם שחור, שהיה דבר מיוחד. אלו היו הדליקטסים אז, דברים אחרים אפשר היה רק לחלום. גם היה אסור לנו ללכת לשוק כשהארים כבר היו שם, כי כל החנויות למעשה הועברו לידיים אריות, גם בבית המלאכה של אבא מונה גוי כמנהל.

קורותיך בזמן המלחמה

הדבר הראשון שבגללו הרגשנו את תחילת המלחמה הוא שהוטל עלינו עוצר, היה אסור לנו לצאת מהבתים משמונה בערב עד שש בבוקר, חיינו במעין גטו יהודי, אומנם היו מעט יהודים שחיו בין הגויים, אך בשלב מסוים רובנו העדפנו להיות ביחד. בשלב מסוים לקחו את כל הגברים למתחם בתי הכנסת והם היו נעולים שם, ללא אוכל, ואנחנו היינו צריכים להביא להם אוכל. אנחנו, הילדים ובני 15 בערך, היינו אחראים על עבודות ניקיון בעיר, במקום הגברים שנשלחו למלחמה. הייתה לי גם אחות שהייתה

גדולה ממני בשלוש שנים, אשר הספיקה ללמוד עד המלחמה 4 כיתות עממי. והאח היה קטן כשהתחילה המלחמה, נדמה לי שהוא היה בן 4, והוא היה איתי רוב הזמן.

חוץ מזה השתדלנו לשמור קצת על חיי חברה; היינו כמה ילדים ששיחקנו ביחד, ולמדנו בצורה בלתי חוקית, לימודי דת וגם לימודים כלליים בבית, או במתחם בתי הכנסת. כאשר הלכנו ברחוב, השתדלנו ללכת צמוד הגדר, חס וחלילה לא להיתקל במשמר הברזל שהיו מכים אותנו, או בחיילים גרמנים.

פעם אחת, הלכתי עם אחי הקטן, אני הייתי בן 11 הוא היה בן 8, הלכנו ובאו לקראתנו שני חיילים גרמנים, למעשה מקרוב ראינו שאלו היו נוער היטלר, אשר נעצו אצבע בטלאי הצהוב שהיה על חזנו וצעקו עלינו "JUDE" ופרצו בצחוק קם, כמובן שברחנו משם.

משמר הברזל היה ארגון נאצי פשיסטי רומני שעשו פוגרומים ביהודים, ובתקופה מסוימת הם היו בשלטון, עד שהסתכסכו עם הדיקטטור שגרש אותם. על כל פנים הם הספיקו להרוג הרבה יהודים. בבוקרשט למשל הם עשו פוגרום ביהודים; תלו מאות יהודים בבית המטבחים עם שלטים "בשר כשר יהודי", אצלנו הרגו שוחט אחד.

מה שעוד היה משמעותי, ממש בתחילת המלחמה בנובמבר 39 או 40, הייתה רעידת אדמה מחרידה, כאשר מחצית מבתי העיר שלנו נהרסו. זה קרה בלילה, ואמא הצילה את כל המשפחה בכך שהוציאה אותנו מהבית שניות לפני שהקירות קרסו פנימה. היה קשה למצוא אחר כך מגורים, התפזרנו אצל חברים, מכרים, שהדירות שלהם נשארו פחות או יותר שלמות. עד שמצאנו בבית מסוים עליית גג, עם שני חדרים ריקים, אחד יותר גדול שבו היינו המשפחה שלנו, חמשתנו, ובחדר שני סבתא מצד אבא עם אחותו והבת שלה. ככה חיינו עד כמעט סוף המלחמה. כשאצלנו לעזוב גם את החדרים האלו, מצאנו דירה אחרת, וזו למעשה הייתה דירה שהייתה בתי האחרון עד עלייתי לארץ.

אני זוכר גם את הרב שלי, שהיו לו אישה, בן ובת, והם גרו בדירה מאחורי בית הכנסת. באחד הלילות חדרו פורעים נאצים ודקרו אותנו, דקירות מהן הוא כמעט מת, כל בני המשפחה האחרים היו להם דקירות פחות חמורות, אבל במזל הם נשארו בחיים כולם. שנים מאוחר יותר, כשכבר למדתי בבר אילן, יצא לי לבקר אותו, הוא היה רב בכפר שלם אשר על יד תל אביב.

קורותיך מתום המלחמה ועד עלייתך לארץ

ה-23.8.44 היה אמור להיות יום שבו יהודים ייאלצו לחפור לעצמם את הקברים בשדה אשר מחוץ לעיר שלנו, אך ב-20.8.44 העיר הופצה מן האוויר בעוצמה כפי שלא הייתה במשך כל שנות המלחמה. למחרת ההפצה, חייל גרמני אשר בהיותו אנטי-נאצי, מצא קשר עמנו, אמר לנו על תכנית ההשמדה שהייתה אמורה להתבצע כעבור כמה ימים והפציר בנו להסתתר. יחד עם משפחת שכנים, ירדנו למרתף העמוק שלנו ונשארו שם. ב-23 בחודש, היום המדובר, היה שקט בחוץ, ואבא החליט לצאת לבדוק מה קורה. יצאנו עמו החוצה, וראינו צבא זר. התקדמנו לכיוון בית המלאכה של אבא, ובדרך נתקלנו בחיילים רוסים. הסתבר לנו יותר מאוחר שהיחידות הקדמיות ששלחו היו מה שנקרא "בשר תותחים"; פושעים וגנבים, למעשה הצבא הסדיר בא רק בשלב מאוחר יותר. הם התקרבו אלינו ושאלו ברוסית "מה השעה?", אבא הוציא את שעון הכיס שלו והסתכל, ועוד לפני שהספיק להגיד מה השעה, הרוסי אמר ברוסית "תן את השעון". גם כשהגענו לבית המלאכה ראינו שפרצו ורוקנו את הכל, אבל תודה לאל נשארו בחיים, ולאט לאט יצאנו והתחלנו להתכונן לחיים נורמליים, היינו חופשיים.

היה לנו כלב בחצר, הוא הגיע אלינו מתי שהוא בתחילת המלחמה ונדבק אלינו, הוא היה הכלב שלנו. קראנו לו "סוכריונת". בלילה שלפני ההפגזה הגדולה, ב-19.8.44, זה היה מוצ"ש, הוא נבח ויילל נורא, ואז הוא נעלם. אולי הייתה לו תחושה

מוקדמת על מה שעתידי לקרות. אחרי איזה שבוע חזר מלוכלך, רזה, רעב, צמא.. כמובן שטיפלנו בו, מאוד אהבנו אותו, והוא אותנו, זה היה הכלב הראשון שלי.

בהמשך, נרשמתי כחבר בתנועת נוער ציונית. זה היה ברור שדרך תנועת הנוער נעלה לארץ. הייתי חבר בתנועת גורדוניה, שהחזון שלה היה קודם כל עלייה לארץ ישראל, עבודת אדמה והקמת קיבוצים. זאת הייתה תנועת נוער ציונית סוציאלי, בניגוד לשומר הצעיר שהיו ממש סוציאליסטים, גורדוניה הלכה לפי התורה של אהרון דוד גורדון, שהיה מורה יהודי שעלה לארץ בשנות העשרה או העשרים, והתיישב בדגניה לעבוד את האדמה. למעשה, הייתי אמור לעלות בקיץ 1946, אך פתאום הודיעו לי מהתנועה שמבקשים ממני לוותר על מקומי לטובת מישהו שחייב כבר לעלות. אז נשארתי, ובשנה שלאחריה, ב-1947 קיבלתי בראש השנה לבית הכנסת מברק לבוא לבוקרשט. היינו מרוכזים בבוקרשט כמה אלפי אנשים, עליתי עם עוד שלושה אנשים מהתנועה מהעיר שלי, ושם גם פגשתי במקרה את הדודה שלי, האחיות הכי צעירה של אמי, היא הייתה עם בעלה ובהריון. עלינו לאוניה בבורגס, בולגריה. היו שתי אוניות ביחד, אחת גדולה "מדינת היהודים" שהייתי עליה ועוד אונייה יותר קטנה שקראו לה "גאולה" שעליה היו לרוב אנשים דתיים. עלינו על האונייה בערב יום כיפור, וההפלגה הייתה במוצאי יום כיפור. כמובן שהבריטים תפסו אותנו, הביאו אותנו לחיפה והעבירו אותנו באוניות מעצר שלהם לקפריסין. הייתי במחנה בקפריסין, ולמזלנו הגדול התחתנה המלכה הנוכחית של אנגליה, שאז הייתה עדיין נסיכה, והממשלה הבריטית נתנה מתנה 1500 אשרות עלייה לילדים ונוער. אז נכללתי בהקצאה הזו כך שאחרי כמעט חודשיים וחצי בקפריסין, עליתי לארץ עם קבוצת הגורדוניה שלי. הייתי שלושה ימים במחנה מעצר בעתלית אצל הבריטים, ואחר כך הסוכנות היהודית קיבלה אותנו והעבירה אותנו למחנה עולים ברעננה. זה היה דבר חדש אז, חיכינו שם כמעט שבועיים, כי התחילו כבר המאורעות, והיינו אמורים לנסוע למעלה החמישה ולהיות שם, אבל עדיין לא היו מספיק אוטובוסים משורינים. חיכינו עד שיהיה אוטובוס משוריין, וליוו אותנו שני פלמ"חניקים בחור ובחורה. הנסיעה מלטרון למעלה החמישה עברה בשלום, לא ירו עלינו, כך הגענו למעלה החמישה.

חיך בארץ

הגענו למעלה החמישה כחברת הנוער ב'. היינו אמורים לעבוד חצי יום וללמוד חצי יום. אני ידעתי עברית ולא הייתה כיתה בשבילי, כל האחרים לא ידעו עברית. בסוף נתנו לי שניים-שלושה מהחברים שלי שהתקשו בלימודים שאני אעזור להם. ביקשתי שיעבירו אותי לבי"ס ליד מעלה החמישה, שם למדו הילדים הגדולים של מעלה החמישה וקריית ענבים, אבל לא אישרו לי. עם עוד חבר אחר מעירי ואסלוי עבדתי בבניין, זמן מה בנינו בתים למגורים במעלה החמישה, אך זמן קצר לאחר מכן הפסקנו לעבוד על בתים והתחלנו לעבוד על מקלטים ותעלות קשר. עמדנו תחת הפגזות קשות מאוד של הלגיון הערבי ממחנה "הראדר", ששם היום נמצא היישוב "הר אדר".

הייתה לי דודה בירושלים, נשואה עם ילד כבן שנה וחצי, שעלתה לפני המלחמה לארץ, ורציתי לראות אותה. יום אחד אישרו לי חופש בסוף שבוע, ועם משאית החלב והביצים שהביאה לתנובה בירושלים את הסחורה נסעתי העירה. הגעתי לתנובה ואמרו לי שהאפשרות להגיע לתלפיות, שם הקרובים גרו, היא רק באמצעות משוריין בריטי, שעשה שירות ממקום מסוים בירושלים, שנקרא "מועדון מנורה". הלכתי לשם ברגל, אך הגעתי לשם רבע שעה אחרי שהמשוריין האחרון יצא לתלפיות, וזה היה יום שישי אחר הצהריים. לא ידעתי מה לעשות, אז חזרתי לתנובה ברוממה, וקיוויתי שהמשאית של מעלה החמישה עדיין שם, אבל היא כבר לא הייתה. למזלי, אחד העובדים של תנובה ראה אותי מיואש, ושאל אותי מה קרה, סיפרתי לו את הסיפור והוא אמר

שאני אהיה האורח שלו עד יום ראשון, כאשר יגיע המשוררין הבא. הוא לקח אותי לבית שלו, היו לו אישה ושני ילדים, וביליתי אצלם את השבת; הלכנו לבית הכנסת, הוא לקח אותי בשבת לטייל בשכונת גאולה, אכלנו ארוחת צהריים ונחנו. ביום ראשון הוא לקח אותי איתו לתנובה והלכתי שוב למועדון מנורה, משם נסע המשוררין הבריטי לתלפיות, נסעתי והייתי אצל הקרובים שלי יומיים, באותה הצורה חזרתי למעלה החמישה.

עם חלוף הזמן הפגיזו אותנו יותר ויותר. ביום שישי ה-14.5.48 אחר הצהריים הייתה הכרזת המדינה, וזמן קצר אחר כך ההפגזות התגברו. באותו רגע הוחלט שחלק מהנשים והילדים והנוער מפונים לירושלים, ורצו לפנות גם את הקבוצה שלנו. אני התנגדתי, וארגנתי 8-9 אנשים שהסכימו גם כן להישאר, הלכתי למפקדה ואמרתי שאנחנו לא עוזבים. היו ויכוחים קשים עד שאישרו לנו להישאר, ולבסוף הביאו לנו נשק ומילאנו תפקיד של רצים ובאיוש עמדות, למעשה עדיין קיימת עמדת "השער" במעלה החמישה, שאני הייתי בה. כך עברנו את מלחמת השחרור, עד ההפוגה הראשונה, אז חגגתי את יום הולדת ה-16 שלי. ביקשתי שוב חופש לראות את הקרובים בירושלים ואישרו לי, לקחתי איתי את הרובה שלי, והלכתי ברגל כי לא הייתה תחבורה לירושלים: ירדתי לאבוגוש, משם הלכתי למוצא שם אמרו לי לעלות "בדרך הרומאים" (של טיטוס שלפני 2000 שנה עלה משם לירושלים והטיל עליה מצור), שלפני אלפיים שנה עלה שם. הלכתי, הייתי לבד, ופתאום אני רואה מרחוק מישהו יורד בדרך. לא ידעתי מי זה, שנינו נעצרנו, הייתי במרחק 100-50 מטר ממנו כשהוא צעק "יהודי, יהודי", התקרבו ושאלתי אותו איך אני מגיע לגבעת שאול, הוא אמר לי לעלות עד הסוף ואחרי הסיבוב זאת כבר גבעת שאול. משם שאלתי ואמרו לי לעבור דרך שדה הקוצים הבא, היום זה נקרא גבעת רם, משם הגעתי עד לעמק המצלבה, לקטמון ולבקעה ומשם לתלפיות. נראה לי שהלכתי ברגל 14 ק"מ, אבל אז היו לי כוחות. ביליתי את יום ההולדת אצל קרובי.

אחרי זמן קצר ביותר נגמרה ההפוגה והתחיל השלב השני של המלחמה, ושוב היו הפגזות וקרבות, ואחר כך באה ההפוגה השנייה והתחלנו שוב בחיים הנורמליים. ביום הולדת 17 כבר הייתי תלמיד ב"מקווה ישראל", בית הספר החקלאי הראשון בארץ ליד חולון. וגם את יום ההולדת הזה חגגתי אצל הדודה שלי. באותו יום הולדת דודתי ביקשה ממני לעבור דרך מחנה צבאי בירושלים שם דודי שירת, ולהגיד לו שיבוא עם מונית כי היא צריכה ללכת לבית החולים ללדת, עשיתי כבקשתה ולמחרת היא ילדה בת, בת דודה שלי, שלצערי נפטרה כבר לפני עשרים שנה.

למדתי במקווה ישראל במסלול מקוצר, מדצמבר 1948 (אחרי ששחררו אותנו מהצבא כי היינו לפני גיל גיוס), ועד אוגוסט 1949. הצטרפתי לקבוצה אחרת של חניכי גורדוניה אשר עלו לארץ שנה לפני כן ושהו בחוות הלימוד בירושלים, משם, הועברו בתחילת המלחמה למקווה ישראל. עברנו ביחד לקיבוץ רמת דוד בעמק ישראל שם היינו שנה, ובשנת 1950 התגייסנו יחד לנח"ל. הכירו לי שירות קודם של חמישה חודשים (בשל ההשתתפות על ההגנה על מעלה החמישה). אז שירות הסדיר היה שנתיים, בנוסף חתמתי קבע, כך שבסיכומו של דבר שירת בצה"ל שירות חובה שנה וחצי, הלכתי לקורס קצינים וחזרתי לנח"ל והשתחררתי בספטמבר 1954, בגיל 22, לאחר שנתיים קבע.

אחרי השירות התחלתי להתכונן לבחינות בגרות אקסטרניות. לפרנסתי, עבדתי כמדריך חברתי במועדונים הטכניים לנוער, ובמקביל למדתי בבית ועשיתי בחינות בגרות ואותן סיימתי ב-1958. ניסיתי להתקבל לאוניברסיטה בירושלים, אך היו בחינות קשות (ופרוטקציות ואפליה מתקנת), כך שלא התקבלתי והתחלתי לחפש אוניברסיטה בחוץ לארץ. כך הגעתי ללמוד באוסטריה, אך הייתה לי הבטחה שאם אני מסיים את הלימודים הפרה קליניים באוסטריה בציון טוב אז יקבלו אותי בארץ ללימודים הקליניים. זה לא צלח, למרות שניסיתי. עשיתי דוקטורט באוסטריה, שם פגשתי את אשתי סוזי, שושנה, אשר הייתה ישראלית שביקרה אצל חברה בעיר בה למדתי. זה היה יום הפסח הראשון, היום האביבי הראשון, והלכתי לטייל קצת עם חברים. היא הייתה עם החברה גם כן בטיול. אנחנו הישראלים דיברנו בקול רם בעברית, ופתאום רצה אלינו בחורה ושאלה

"אתם ישראלים?" היא נורא שמחה, וככה זה התחיל. היינו באוסטריה שלושה חודשים יחד, לאחר מכן חזרנו לארץ ביחד, לא באותה אונייה אבל נסענו לנמלים ביחד, והמשכנו להיות ביחד בקיץ בארץ. בסתיו התחתנו וחזרנו ביחד לאוסטריה להמשך הלימודים שלי. אחרי שלוש שנים נולדה לנו בת, אירית, ביתנו היחידה.

ניסינו כל הזמן לחזור לארץ, אך לא קיבלתי מקום עבודה, נאצלנו להישאר עוד שנתיים וחצי באוסטריה, עד שמצאתי מקום התמחות בשוויץ, תוך כדי ניסיונות לחזור לארץ, אך ללא הצלחה. למרות הכל, החלטתי שאני מוכרח לעשות משהו ממשי בשביל הארץ, אהבתי את הארץ. הקמתי בשוויץ עמותה של "ידידי ספריית העיוורים" בנתניה, והתחלנו לאסוף כספים ולקנות להם חומר כמו נייר לכתב ברייל, מכונות וכו'. גם כשהיו באים אליי ישראלים שטיילו בשוויץ והיו להם בעיות עיניים, לא לקחתי מהם כסף עבור הטיפול, אלא נתתי להם מכתב שיתנו את הכסף שהיו צריכים לשלם לי לספריית העיוורים. מקום זה קיים עדיין היום. כשעזבתי את שוויץ לפני שנים התמנית לנשיא כבוד של העמותה הזו ורשמו אותי בספר הזהב של הקרן הקיימת ונתנו לי תעודה על כך. דבר נוסף שעשיתי בעת שהותי בחו"ל היה בשנת 1991, במלחמת המפרץ. היה הפחד מהטילים של סאדאם חוסיין, והתברר שאנשים צריכים להדביק על החלונות סרטי הדבקה. הקמתי שוב חבורה ביחד עם אשתי ואספנו כספים וקנינו אלפי סלילי נייר הדבקה, ומאות טרנזיטורים (רדיו), פנסי כיס ועוד כל מיני דברים. הבאנו טרנספורטר מלא בשלושה טון של כל מיני דברים כאלו. בגלל המכס, הגעתי עד למשרד ראש הממשלה, ואז ראש הממשלה היה שמיר, שנתן הוראה שיהיה פטור ממכס. אל-על העביר לנו את הכמות הזו במחיר באמת סמלי, ואנחנו שלחנו מישהי שידעה עברית בארץ לחלק להמון המון מקומות; בצפון, במרכז, בירושלים... המטוס הגיע, ונציגים מכל הרשויות הגיעו לשדה התעופה, והבחורה הזו חילקה לפי הרשימה שמסרתי לה את כל הדברים. אחרי כל זה, נותר לנו עוד כסף, כי אספנו המון, בסביבות ה-360 אלף שקל היום (אז זה היה נחשב המון), והתורמים לא רצו את הכסף שנשאר בחזרה, הם אמרו שהם סומכים עליי למצוא מטרה ראויה. בדיוק באותו הזמן ביקרו אצלנו שני מנהלי מחלקות בבתי חולים בארץ, אחד מהדסה עין כרם ואחד מאיכילוב וסיפרו לנו שהיו רוצים שנתרום משהו לטובת מחלקותיהם. המנהל מתל אביב אמר שיש לו שני רופאים עולים חדשים מרוסיה שאין להם תקן ולא מקבלים משכורת, וזה מהדסה היה לו אחד כזה. את כל הכסף נתתי לשלושת הרופאים האלו במשך שנה, בתור משכורת חודשית של 3600 ש"ח, שאז זה היה סכום משמעותי.

שהבת שלנו סיימה את הלימודים, היא החליטה לעלות לארץ. היא עלתה לארץ ומצאה מקום להתמחות בו כפסיכולוגית קלינית. בגיל 62, סגרתי גם אני את המרפאה שלי, והצטרפתי אליה לארץ עם אשתי. מאוד רציתי לפתוח מרפאה בירושלים ופניתי להסתדרות הרפואית לקבל תואר מומחה, כי היה לי מכתב מהסתדרות הרפואית מ-20 שנה קודם לכן שאם אקבל תואר מומחה בחו"ל כשאחזור לארץ אוכל לקבל תואר מומחה ישראלי, ואמרו לי שמי שחתם על המכתב מת, ויש חוקים חדשים; עיניים שוויצרי קרוב ל-20 שנה, באתי וביקשתי את התואר הישראלי, ואמרו לי שמי שחתם על המכתב מת, היו בעיות, מכתבים, אני צריך ללכת לעבוד חצי שנה במחלקת עיניים ולעבור בחינות ורק אז קבל את התואר מומחה הישראלי. היו בעיות, מכתבים, אך בסוף הם התפשרו, והסכמנו שאהיה חצי שנה במחלקת עיניים, חצאי ימים, ואוכל כבר לפתוח מרפאת עיניים במקביל, כך שאחרי חצי שנה אני צריך לקבל מכתב המלצה ממנהל המחלקה, ואהיה פטור מבחינות. פתחתי מרפאה, עבדתי בהדסה עין כרם והר הצופים בבקרים, ואחר הצהריים המרפאה שלי התחילה להתבסס, וכבר אחרי ארבעה חודשים מנהל המחלקה שחרר אותי עם מכתב המלצה, ושבועיים לאחר מכן קיבלתי את תעודת המומחה.

הסיפור האחרון שאספר הוא שהיה לי מילון עברי-יידיש-רומני שקיבלתי אותו שהייתי ילד במתנה ונהגתי להחזיק אותו בכיס החולצה, כי לפעמים הייתי מחפש משהו. בזמן מלחמת השחרור כשישימתי כרץ בין העמדות למפקדה (כי טלפונים לא היו) פעם אחת בזמן הפגזה הרגשתי מכה באזור החזה, אך המשכתי בריצה. כשהוצאתי את המילון מהכיס פתאום ראיתי חור, חור

של קליע של כדור, שנכנס בצד אחד של המילון ובצד השני יצא, זה הציל את החיים שלי, עצר את הכדור שיכול היה להיכנס לי ללב.
כתבתי גם ספר, ספר תולדות החיים שלי, שקיים גם ביד ושם ובספרייה הלאומית. היו לי חיים לא קלים אבל מאוד מעניינים, אני לא מצטער על אף יום ועל אף מעשה. לפני שש שנים התאלמנתי ומאז אני חי לבדי במבשרת ציון, כאן גרה גם בתי עם משפחתה.
המסר שלי לדורות הבאים הוא קודם כל להיות ישרים, ישרה, חריצות, התמדה, אהבת הארץ, אהבת העם, אהבת המשפחה ושכל אחד שיעשה ככל יכולתו את הדבר הטוב ביותר. זה בא מאדם שראה לא אחת את המוות בעיניו.

ראיון: יונס עדי , נובמבר 2014.